

Földyné Asztalos Adrienne

Minőség és szeretet.

Száz éve született Szabó Ernő

1929-et írtak. A Sárospataki Református Főiskola neves ének- és zene tanára, H. Bathó János, már nem tanított. Édesanyám, aki egy évvel korábban végzett a Zeneakadémián, kitűzött egy felhívást a híres művészképző hirdetőjén, remélve, hogy jól képzett tanár kerül Sárospatakra.

Szabó Ernő, a Zeneakadémián frissen végzett ének-zene tanár olvasta a hirdetést, s benyújtotta pályázatát.

Később így emlékezett vissza Patakra érkezésére: *„Boldog voltam, amikor a Sárospataki Református Főiskola megválasztott tanárává. Amikor először beléptem az öreg kollégium kapuján, első érzésem ezt súgta: hazaérkezettél! A külső benyomások után lassan még a kövek is beszélni kezdtek. Megérintett a „genius loci”, s a nagy történelmi múlt után a jövőért való felelősséget is megéreztem. Megéreztem, hogy ide nem elég a puszta, még oly lelkiismeretes köteleltség teljesítés sem.*

Hogy ide valami más, valami több kell, hogy meg kell hallanunk az idők szavát, mindenekelőtt az új időknek új dalait.”

Vajon miért érezte tanár úr Sárospatakon azt, hogy „hazaérkezett”? S mire gondolt, mikor azt vallotta, ide nem elég a puszta köteleltség teljesítés?

Szabó Ernő 1904. november 22-én született Székelyudvarhelyen. Édesapja Szabó András, a helyi református kollégium tudós professzora és igazga-

tója volt; Platón válogatott műveinek, Erasmus *A balgaság dicsérete* c. könyvének, Vergilius *Georgiconjának* első magyar fordítója és közreadója, aki élete alkonyán Kálvin *Kommentárjait* ültette át magyarra. Családjukban pezsgett a szellemi élet, s a művészeteknek is fontos szerep jutott. Mindegyik gyermek tanult zenét, Ernő hegedült és zongorázott. A budapesti Zeneakadémia hallgatójaként beiratkozott az egyetem jogi karára is, párhuzamosan végezte a két szakot. A legkiválóbb muzsikusoktól tanult: hegedűt Koncz Jánostól, kamarazenét Weiner Leótól. Érthető, hogy az otthoni szellemi légkör és a Zeneakadémián, valamint az egyetemen tanultak alapján igényes munkára vágyott.

Patakon ezért mind a gimnáziumban, mind a teológián kellő számú énekórát vett be a tantervébe. Míg a két világháború között az állami gimnáziumok 1–3. osztályában folyt heti egy órában énektanítás, addig a nyolc osztályos pataki református gimnáziumban minden osztályban volt énekóra. Ezeket azután gazdag tartalommal töltötte meg. A hivatalosan előírt tankönyvből, a Harmat Artúr – Karvaly Viktor -féle *A magyar fiú nótáskönyve* című énekeskönyvből alig tanított valamit, helyette eredeti népdalokkal ismertette meg a diákságot – emlékezett rá egykori tanítványa Barsi Ernő. A visszaemlékezésből tudjuk, milyen

örömmel énekelték a szebbnél-szebb magyar népdalokat. Ma talán fel sem ismerjük ennek jelentőségét, hiszen nekünk, népdalokon nevelkedetteknek ez természetes, de akkor az egész ország a cigányzenekarok által szüntelenül játszott, egyre jobban elsekélyesedett népies műdalok hódolatában élt. Szabó Ernő az értékes magyar népdalkincsből a felsőbb osztályokban elvezette tanítványait az európai zene nagy mestereinek és a magyar zeneirodalom gyöngyszemeinek megismertetéséhez. Az iskola hanglemesztárát értékes gyűjteménnyé fejlesztette. Egyik diákja érettségi találkozásukon mesélte, hogy esténként kicsenték a szertárból a lemezeket, és az internátusban hallgatták őket. A sok lejátszástól a lemezek egyre jobban koptak, a tanár úr pedig nem tudta mire vélni a dolgot, jobb híján a hanglemesztárat okolta, amiért ilyen rossz minőségű lemezeket gyártanak. A diákok többsége életre szólóan megszerette az értékes zenét. Szabó Ernő az énektanítást, a valójában egész embert formáló zenei nevelőmunkát a Teológiai Akadémián is folytatta. Szolfézszt is tanított, hogy a magyar faluba zenei műveltséggel kerüljenek ki a lelképásztorok, s ezzel is segítsék nevelni, felemelni a falu népét.

Hamarosan kialakult az ősi iskola új zenei nevelésének hármassága: „csak a zenei anyanyelvre, az új magyar kórusművészetre s a klasszikus zene nagy értékeire lehet és kell korszerű nevelést építeni.” – vallotta Szabó Ernő tanártársának, Harsányi Istvánnak, aki később így nyilatkozott róla: „A zenei kultúra szempontjából igen jelentős értéke

*Sárospataknak Szabó Ernő főiskolai ének- és zenetanár. Az évszázados főiskolai kórus történetének néhány kiemelkedő csúcspontján kívül nem volt a pataki főiskola történetében korszak, amelyben a zenekultúra magasabb fokon állt, mint most.” Szabó Ernő három énekkart vezetett: egy gimnáziumi vegyeskart, a teológia férfikarát és egy alsós gimnazistákból toborzott fiúkórust, amely Móricz Zsigmond 1930 májusában tett látogatása tiszteletére alakult. A pataki zenetanár még akadémista korában Budapesten hallotta a Wesselényi utcai iskola gyermekkórusát, amely Kodály fiúgyermekkarri műveit énekelte varázslatosan szépen. A nagy élmény hatására úgy döntött, ő is szervez ilyen Patakon. A bemutatkozás nagyon jól sikerült. Kodály *Túrót eszik a cigány* című kórusművét adták elő. Móricz Zsigmond boldogan hallgatta, s még aznap este üdvözlőlapot írt Kodály Zoltánnak. A pataki kollégium egész zenei nevelési rendszerében ezzel indult meg a nagy átalakulás, amelyet Bartók és Kodály munkássága és útmutatása határozott meg. Szabolcsi Bence elismerően írta a pataki zenei nevelésről: „Itt már magyar kórusirodalommal kísérleteznek, elsőnek a magyar zene történetében.” Szabó Ernő úgy tartotta: „A főiskolai kórus a kollégium szemefénye, féltve őrzött önkormányzatával, egész történetével, szellemével mikrokozmoszként tükrözte a nagy Kollégiumot.”*

A nagy lélekszámú kórusok mellett kis létszámú regőcsoportok is működtek. A teológus regőcsoport sajátosan pataki jelenség volt, Szabó Zoltán teológiai tanár hívta életre. A

regősök a falvakba jártak muzsikálni, előadásuk után közösen énekeltek magyar népdalokat a közönséggel. Így jutott vissza a szellemi érték oda, ahonnan eredt. 1940-42 ben néphangversenyeket szerveztek.

„Nemcsak eljöttek a hangversenyre azok, akiknek szántuk, az egyszerű emberek, fejkendős asszonyok, de meg is értették és nagyon élvezték a klasszikus és az új magyar irodalom remekeiből összeállított műsort. Igaz olyan előadók voltak, mint Török Erzsébet, Jankovich Ferenc, Raics István, a gimnáziumi énekkar, a teológus regőcsoport. A népnek a legjobbat a legjobban elv mellett is a műsor csúcspontját a közös éneklés jelentette.” – emlékezett vissza a pataki néphangversenyekre Szabó Ernő.

A hangszeres zene terén is döntő fordulatot hozott Szabó Ernő működése. Minimális, szinte szimbolikus összegért „csoportzene órákra” járhattak az arra vállalkozó diákok *„Sohasem nézte, hogy hány perc foglalkozás „járt” egy növendéknek A csoportzenét is úgy értelmezte, hogy mindnyájan, tehát csoportosan ott voltunk az egész foglalkozás alatt, egymás óráiból is sokat tanulva, s egyénileg addig foglalkozott mindenkivel, míg technikailag, zeneileg rendbe nem tette a hozott darabjait. Közben még kérdéseinkkel, zenei problémáinkkal is előállhattunk, mert mindenre válaszolt. Mennyit tanultunk ezekből a beszélgetésekből!”* emlékezik Barsi Ernő. A hangszeres oktatás utánpótlást biztosított az általa 1929-ben alapított főiskolai zenekar számára. Ez volt az első rendszeresen dolgozó, értékes zeneműveket játszó zenekar a kollégium történetében. A kezdetben tanárokból, teológusokból,

felső gimnazistákból álló együttes később egészen ifjúsági zenekarrá vált. Szabó Ernő munkásságának eredményeként Sárospatakon megvalósult Maróthi György álma, a „Collegium Musicum”. 1939-ben ugyanis ezen a néven elindítottak egy zenei sorozatot, amelynek nemcsak szereplői, hanem szervezői, betanítói is diákok voltak. Maguk állították össze a Collegium Musicumok műsorát, kérték fel szereplésre a hangszeres játékosokat, kórust, kamaraegyüttest, és ő maguk tartották az esték bevezető előadásait.

A Collegium Musicumok hangversenyein zsúfolásig megtelt az imaterem, s nemcsak diákok jöttek el az előadásokra, hanem a városi közönség is. Szabó Ernő nemcsak tanított, énekkart vezetett, kiváló növendékek sokaságát indította el zenei pályára, hanem a kollégiumban és a városban egyaránt zenei miliót teremtett. Hege-dűművészként, felesége zongorakíséretével, számos alkalommal lépett fel iskolai ünnepélyeken, a „Péntek esték” előadásain, világi és egyházi hangversenyeken nem-csak Patakon, hanem sok vidéki városban: Sátoraljaújhelyben, Kassán, Miskolcon, Nyíregyházán Zenei szemnariumot vezetett Sátoraljaújhelyben „Bevezetés a jó zenehallgatásba” címmel olyan sikerrel, hogy a Megyeháza is szűknek bizonyult a közönség befogadására. Tanári munkája mellett 1939-től tankerületi zenefelügyelő volt, előbb a kassai, majd 1949-től a miskolci tankerület középiskoláiban. 1943-tól a Magyar Rádióban „Jó zenét az ifjúságnak” címmel hangversenysorozatot indított, amelynek keretében élő, egyenes adásban, rövid ismertetéssel

közvetítette az ifjúságnak a vokális és hangszeres zeneirodalom kis remekműveit. Az első adás ifjúsági hangversenyén, 1943. április 16-án a sárospataki gimnáziumi vegyeskar is énekelt. Szabó Ernő munkássága alatt fénykorát élte a kollégium és Sárospatak zenei élete, s ez a vidéki hangversenyeken, kiszállásokon, reggélésen és rádióadásokon át messzire sugárzott.

1952-ben, amikor a Sárospataki Református Kollégium Gimnáziumát államosították, Debrecenbe került.

„Nagy hálával gondolok arra a szeretetre, amellyel a testvérkollégium fogadott, s arra, hogy itt tanári munkám mellett presbiteri, egyházkerületi világi jegyzői és zsinati tagsági munkára is elhívtam. A gimnáziumban a zenei tagozat munkájába kapcsolódtam be, s a szaktanári munkám mellett a kántorképzésben is részt vettem” – mondta a 75. születésnapja alkalmából készült beszélgetésen egykori kollégájának, Harsányi Istvánnak.

1966-ban a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola Debreceni Tagozatára került, ahol főiskolai docensként hegedűt, hegedűmódszertant és kamarazenét tanított.

Szakfelügyelői munkáját Debrecenben is folytatta, de itt a zeneiskolák hegedűtanítását segítette. Látogatásai alkalmával készített jegyzőkönyvei alapos elemző munkájának tanúságát őrzik. 1970-től nyaranta ő vezette a zeneiskolai tanárok továbbképző tanfolyamát. A Kossuth Lajos Tudományegyetem Felnőttnevelési és Közművelődési Tanszékének külső előadójaként csaknem két évtizeden át tanított zenei ismereteket és zeneesztétikát.

Pedagógiai munkája mellett komponálással is foglalkozott.

Kórusműveiben feldolgozta a sárospataki melodiáriumok dalait, hegedű és zongoradarabokat szerzett, pl.: *Szonatina hegedű-zongorára, Etűd egészhangú skálában. Szigetközi népdalok* című művét szóló hegedűre írta. Nyugdíjas korában otthon is dolgozott. Egykori tanítványával, Barsi Ernővel könyvet írt *A pataki kollégium zenei krónikája* címmel, amelynek 1984-es megjelenését már nem élhette meg. 1981-82-ben a hegedűoktatás metodikájával foglalkozott.

A hegedűtanításban szerzett tapasztalatai alapján és a kortárs hegedűművészek tanítási módszereinek figyelembevételével készítette el metodikai feljegyzéseit. Tanításai megszívlelendők. Jó lenne, ha kéziratban maradt módszertani tanácsait olvashatnák a hegedűtanárok! Fontosnak tartotta a beiskolázást, az előképzősök hangszerrel való megismertetését. Javasolta, hogy ne kötelezzék a kisgyermeket otthoni egyedül gyakorlásra, biztosabb, ha a tanár vezetésével gyakorolnak. A kezdők tanítását kis csoportban jobbnak tartotta, mert a növendékek felváltva játszhatnak a közös órán, egymást figyelhetik és a más előtt való játékhoz, a szerepléshez is könnyebben hozzászoknak.

Így nem lesz unalmas és fárasztó az óra a kezdő hegedűtanulók számára. A skálajátékot igyekezett változatosabbá tenni, hangképzésre, különböző artikulációk, vonásnemek gyakorlására használta. Szerinte a skála a legszebb dallam, írt is egy zeneművet az egész hangú skálára. Fontosnak tartotta az új anyag előkészítését. Ehhez szerinte

legalább az óra egyharmad részének rendelkezésre kell állnia, pedig a gyakorlat szerint erre csak néhány percet szánnak a tanárok. Új anyag feladásakor bemutatta a darabot, majd dúdolva, nem szolmizálva, tanítványával közösen elénekelte.

Mielőtt a vonó a húrra kerül, fontosnak tartotta az abszolút hangok olvastatását. Metodikai jegyzeteiben foglalkozott a gyakorlás kérdésével, a memorizálással, a fekvésváltással, a vibrálással, a jobb kar mozgásműveleteivel és az intonálással.

A tanár és tanítvány kapcsolatáról külön ír. *„Tanár és tanítvány viszonyát a tanár abszolút segítőkészsége jellemezze és a szeretet hassa át. A növendékeknek érezniük kell, hogy megbecsüléssel és szeretettel foglalkozunk velük.”* Ezt tanítványai is érezték. *„Szigorú volt, de a szeméből szeretet sugárzott”* – emlékezett rá egyik volt diákja. *„Mi, tanítványai tudtuk, hogy „nem könnyű ember”, de súlyát értékét megadta, hogy két dologból*

sohasem engedett: a művelődés, a haladás és a nép szolgálatának feltétlen érvényű parancsából és a színvonalas igényéből. Ez adta neki az erőt ahhoz, hogy Sárospatak megújuló szellemi életének egyik központja lehessen.” – írta róla Vitányi Iván.

„Türelemmel és tanulmányok írásával viselte el azt a három évet, mikor már szobához kötötte a súlyos érszűkület. Fogyatkozó életerejével nem csökkent az elkötelezettség és a bizalom, mert kősziklára alapozódott, ahonnan a lelkét éltető áradás fakadt” – búcsúzott tőle halála után Fekete Csaba református lelkész-könyvtáros, 1982 szeptemberében.

Szabó Ernő vallomása szerint *„a sárospataki Alma Mater megtanított arra, hogy az Isten által rábízott feladatokat vállalni, s az elvállaltakat, minden körülmények között teljesíteni kell.”* Példája feladatot hagyott ránk: *neveljük felkészülten, nagy hivatástudattal és szeretettel a ránk bízottakat!*